PAROLE

Jääkäripataljoona 27:n Perinneyhdistyksen jäsenlehti

Maaliskuu 2025 • nro 1 (361) • 94. vsk

JÄÄKÄRISÄÄTIÖ

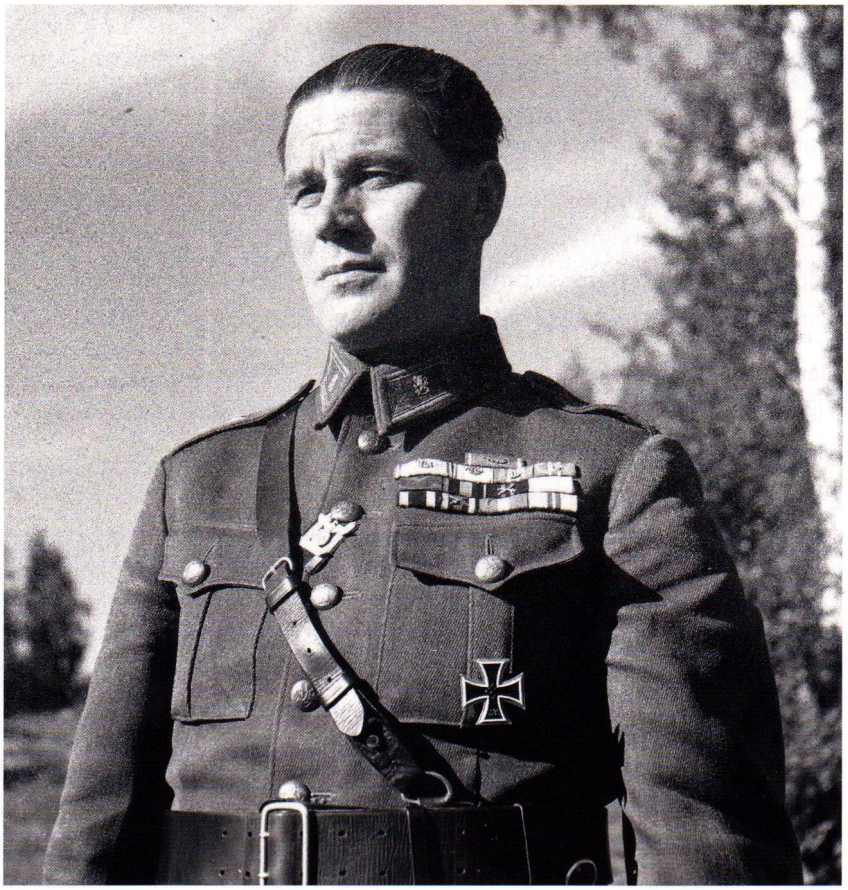
Pohjanmaan alueen sotilaslääänin monipolviset vaiheet

Teksti **Ilkka Virtanen**

Sotilaslääänit muodostivat lähes 80 vuoden ajan Suomen puolustusvoimien alueellisen johtoportaan, jonka alaisia olivat sen johdossa olleet joukko-osastot ja sotilaslaitokset sekä vuoteen 1992 asti sotilaspiirit. Sotilaspiirien aluejako noudatti pääosin suojeluskuntapiirijakoa suojeluskuntajärjestön lakkauttamiseen 1944 asti. Sotien aikana sotilaslääänien joukkojenperustamistehtävät siirtyivät niiden alueilta muodostettaville divisioonille.

Sotilaslääänejä oli vuosien 1933–2009 välisenä aikana yhteensä yli kolmekymmentä vaihtelevin nimityksin ja aluejaoin. Vuoden 2008 aluejärjestelmän uudistuksessa perinteiset sotilaslääänit asteittain lakkautettiin (mm. Pohjanmaalla vuoden 2009 lopussa) ja niiden tehtäviä ryhtyivät 2010 hoitamaan aluetoimistot. Tänä väliaikana ja edelleen vuoteen 2014 asti ylimpänä alueellisena johtoportaana toimi neljä sotilaslääniä, jotka korvasivat aiemmat kolme maanpuolustusaluetta. Nämä ”suursotilaslääänit” lakkautettiin vuoden 2014 lopussa. Tässä vaiheessa aluetoimistot siirtyivät lakkautettujen suursotilaslääänien alaisuudesta joukko-osastojen alaisuuteen.

Sotilaslääänien aluejako rakentui muutamin poikkeuksin vahvasti siviililääänien aluejaon mukaan. Vaasan lääänin alue muodosti siten vastaavan sotilaslääänin alueen – sotilaslääänin nimi vain vaihteli ajan myötä.

Uno Fagernäs. Jääkärikenraalimajuri Uno Fagernäs Talvisodassa 1943 (Vaasan Sotaveteraanimuseo)

Yksi alueellinen poikkeuskin mahtuu mukaan, kun myös Keski-Suomi kuului lyhyen aikaa sotilaslääniin. Sotilaslääänin kolme sotilaspiiriä noudattivat alueiltaan muutamin kuntapoikkeamin nykyistä kolmen maakunnan mukaista aluejakoa. Sotilaslääänejä koskevat muutokset heijastuivat sotaväen tarpeesta tehdä muutoksia alueelliseen johtamisjärjestelmäänsä. Nämä muutostarpeet olivat seurausta mm. maailmanpolitiikan tilasta (sodat, sodanuhat), suomalaisen yhteiskuntarakenteen muutoksista (ikä-

Kunniamerkit UF. Uno Fagernäsin kunniamerkit Vaasan Sotaveteraanimuseon kunniamerkkinäyttelyssä 2011; kunniamerkit lainassa Teerijärven Kotiseutumuseon Uno Fagernäs -kokoelmasta (IV)

luokkien muutokset, kaupungistuminen, väestökeskittymien muutokset), aseteknologian kehityksestä, Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisista linjauksista jne.

Etelä-Pohjanmaan Sotilaslääni (1933–1940)

Alueen sotilaslääni aloitti toimintansa nimellä Etelä-Pohjanmaan Sotilaslääni. Etelä-Pohjanmaan maakunta käsitti tuohon aikaan nykyisten Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien alueet. Lisäksi myös Keski-Pohjanmaa sisältyi sotilaslääänin alueeseen. Suojeluskuntajärjestö oli olennainen osa Puolustusvoimia, mm. sotilaslääänin sotilaspiireillä ja suojeluskuntapiireillä oli yhteiset alueet ja ne toimivat tiiviissä yhteistyössä.

Sotilaslääänin ensimmäinen komentaja oli jääkärieversti Claes Winell. Talvisodan alkaessa Winell siirtyi johtamaan alueelta perustettua 8. Divisioonaa, hän sai kenraalimajurin arvon v. 1941 ja Mannerheim ristin n:o 103 v. 1942.

Vaasan Sotilaslääni (1940–1945)

Välirauhan aikaisissa järjestelyissä sotilaslääni sai v. 1940 uudeksi nimekseen Vaasan Sotilaslääni. Komentajaksi määrättiin jääkäritaustainen kenraalimajuri Hannu Hannuksela. Jatkosodan alettua sotilaslääänin tehtävistä vastasi Hannukselan johtama 19. Divisioona. Sotilaslääniin kuuluvan Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin päällikkönä toimi vahvan suojeluskuntataustan omannut kauhavalaissyntyinen jääkärieversti Matti Laurila. Talvisodan alkuvaiheissa hän toimi Hannukselan alaisuudessa. Selkävian johdossa Laurila vapautettiin rintamapalveluksesta ja hänet määrättiin v. 1942 Vaasan Sotilaslääänin komentajaksi, missä tehtävässä hän toimi v. 1945 saakka ennen siirtymistään reserviin.

Pohjanmaan Sotilaslääni (1945–1993)

Sotien jälkeen v. 1945 Puolustusvoimissa suoritettiin jälleen uudelleenjärjestelyjä, myös alueellisten järjestelmien osalta. Sotilaslääänistä tuli nyt Pohjanmaan Sotilaslääni, millä nimellä lääni tunnettiin vuoteen 1993 asti. Aluksi, vuoteen 1950 asti nimenä oli kuitenkin Keski-Suomen Sotilaslääni, kun alueeseen kuului myös keskisuomalaisia kuntia.

Pohjanmaan Sotilaslääänin ensimmäisenä komentajana toimi keskipohjalainen (Teerijärvi) jääkärikenraalimajuri Uno Fagernäs. Fagernäsin komentajakausi oli poikkeuksellisen pitkä, 10 vuotta. Myös kaikilla Fagernäsiä edeltäneillä lääninkomentajilla oli ollut Saksassa JP 27:n riveissä hankittu jääkäritausta. Fagernäsiin tämä jääkäriupseerien sarja myös päättyi. Kokonaisuudessaan 10 kenraalimajurin ketju Pohjanmaan Sotilaslääänin komentajia päättyi Raimo Jokisen kauteen vuosina 1990 – 1992. Edessä olivat jälleen sotilaallisen aluehallinnon uudistukset, tällä kertaa aikaisempia mittavammat.

Vaasan Sotilaslääni (1993–2009)

Vuoden 1993 alussa muodostettu uusi aluejärjestelmä organisoitiin kolmen maanpuolustusalueen alaisuuteen. Maanpuolustusalue johti alueellaan olevia joukko-osastoja ja sotilaslääänejä. Alueorganisaation muodosti lakkautetuista sotilaspiireistä muodostetut 12 sotilaslääniä, jotka vastasivat asevelvollisuusasioista, joukkojen perustamisesta ja paikallispuolustuksesta omalla alueellaan.

Vuoden 1992 päättyminen merkitsi siten sotilaspiirien lakkauttamista ja niille kuuluneiden tehtävien siirtymistä suoraan sotilaslääänien tehtäviksi. Sotilaslääänejä tulivat jatkossa johtamaan everstit aiempien kenraalimajurien sijaan. Pohjanmaan alueen sotilaslääänille palautettiin sen aiempi

→

→

nimi Vaasan Sotilaslääni. Vaasan Sotilaslääni oli toiminnassa 17 vuotta. Tänä aikana sillä oli 7 komentajaa, joista Asko Kilpinen sai kautensa 1995 – 1998 lopulla prikaatikenraalin arvon. Komentajana toimi myös vaasalainen kommodori Hannu Luukkonen, joka oli aiemmin toiminut mm. Vaasan Rannikkopatteriston viimeisenä komentajana ennen sen lakkauttamista. Sotilaslääninn viimeinen komentaja oli eversti Jorma Aherto.

Pohjanmaan aluetoimisto (2010–)

Perinteisten sotilaslääninen lakkauttamisen jälkeen niiden tehtäviä – erityisesti varusmiespalveluun ja reserviläisiin liittyviä tehtäviä – alkoivat hoitaa aluetoimistot. Aluetoimistoja johtavat everstiluutnantin arvoiset päälliköt. Vuoteen 2014 asti aluetoimistojen kattojärjestöinä toimivat neljä suursotilaslääniä.

Pohjanmaan aluetoimisto aloitti toimintansa v. 2010. Se toimi aluksi Länsi-Suomen Sotilaslääninn alaisuudessa, vuodesta 2015 alkaen se on ollut osa Porin prikaatia. Aluetoimiston tämänhetkisenä, järjestyksessä viidentenä päällikkönä toimii everstiluutnantti Pasi Heinua. Hän on aloittanut tehtävässä v. 2022.

Sotaväki – alati muuttuvaa pysyväisyyttä

Edellä kuvattu Puolustusvoimien alueellisen johtamisen kehitys viimeisen lähes 100 vuoden ajanjaksolla kertoo paljon sotaväen perusluonteesta. Sotaväki on yksi pysyvimmistä ja pitkäikäisimmistä valtiollisista ja yhteiskunnallisista instituutioista. Toisaalta sen rakenteet ja hallintojärjestelmät muuttuvat muita instituutioita tiuhemmin. Suoriutuakseen puolustus- ja turvallisuustehtävästään sen on näin meneteltävä mm. maailmanpolitiikassa, yhteiskuntarakenteissa ja teknisessä kehityksessä tapahtuvista entistä nopeammista ja suuremmista muutoksista.

Lippujuhla 2010. Vaasan Kasarmintorin Perinnemuurissa paljastettiin Vaasan – Pohjanmaan Sotilaslääninn muistolaatta 4.6.2010. Kuvassa sotilaslääninn kolme viimeistä komentajaa, everstit Jorma Jokisalo (oik.) ja Jorma Aherto sekä kommodori Hannu Luukkonen. Eversti Aherto suoritti laatan paljastuksen ja kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Håkan Nordman otti sen kaupungin puolesta vastaan (IV)

Sotilaslääninn laatta sai sijoituspaikan Suojeluskuntien ja Lotta Svärd -järjestön muistolaatan rinnalta. Järjestöt olivat vuoteen 1944 tiiviissä yhteistyössä (IV)

Vaasan/Pohjanmaan Sotilaslääninkomentajat

Etelä-Pohjanmaan Sotilasläänin (1933–1940)

jääkärikenraalimajuri Claes Winell 1933–1940, sotilaslääninin tehtävät siirrettiin Talvisodan aikana 8. Divisioonalle, CW komentajana (CW kenraalimajuri 1941, Mannerheim-ristin ritari n:o 103 1942)

Vaasan Sotilasläänin (1940–1945)

jääkärikenraalimajuri Hannu Hannuksela 1940–1942, Jatkosodan alettua sotilaslääninin tehtävät siirrettiin 19. Divisioonalle, HH komentajana jääkärieversti Matti Laurila 1942–1945

Pohjanmaan Sotilasläänin (1945–1993; 1945–1950 Keski-Suomen Sotilasläänin)

jääkärikenraalimajuri Uno Fagernäs 1945–1954
kenraalimajuri Yrjö Hanste 1954–1955
kenraalimajuri Eero Nuolimaa 1956–1967
kenraalimajuri Toivo Kytölä 1968–1970
kenraalimajuri Holger Krogerus 1970–1975
kenraalimajuri Toivo Tuominen 1975–1977
kenraalimajuri Heikki Anttila 1977–1980
kenraalimajuri Erkki Vanninen 1980–1985
kenraalimajuri Pertti Jaakkola 1985–1989
kenraalimajuri Raimo Jokinen 1990–1992

Vaasan Sotilasläänin (1993–2009)

eversti Jarmo Simola 1993–1994
eversti Ari-Ilmari Iisakkala 1994–1995
prikaatikenraali Asko Kilpinen 1995–1998
eversti Kalle Ruutu 1998–2001
eversti Jorma Jokisalo 2002–2004
kommodori Hannu Luukkonen 2004–2006
eversti Jorma Aherto 2009

Pohjanmaan aluetoimisto (2010–) johdossa päälliköt

everstiluutnantti Tapio Luukkainen 2010–2011
komentaja Jukka Ranta 2012–2015
everstiluutnantti Mika Piiroinen 2016–2018
everstiluutnantti Mauri Etelämäki 2018–2022
everstiluutnantti Pasi Heinua 2022–